

Tulevikusuunajate majandustoimkonna arusaamad, järeldused ja soovitused bioressursi ja metsanduse teemal

Ohud, probleemid ja vastuolud

1. Metsa käsitletakse jätkuvalt peamiselt puidu tagavarana ja majandusliku kasu allikana. Sellest tulenevalt on metsaga seotud otsused ühekülgsed ning keskendunud maksimaalse majandusliku tulu saamisele. Vajalik on tasakaalu saavutamine looduslike, sotsiaalsete ja majanduslike aspektide vahel.
2. Metsaga metsamaa on definitsiooni järgi maatükk pindalaga vähemalt 0,1 ha, kus kasvavad 1,3 meetri kõrgused puittaimed, mille võrad katavad vähemalt 30% maatüki pindalast. Definitsioon ei kajasta metsa tervikliku ja mitmekesise ökosüsteemina.
3. 51,4% Eesti territooriumist on defineeritud metsamaana ja sellise metsamaa hulk aasta-aastalt vähehaaval kasvab (näit. 2015 aastal oli see 2,309 miljonit ha, 2019 aastal 2,332 miljonit ha).
4. Metsamaa pindala suurenemine praeguses käsitluses ei tähenda metsa kui tervikliku ökosüsteemi hulga suurenemist ega ka tava-arusaamale vastavate metsade hulga suurenemist, vaid pelgalt definitsioonile vastava metsamaa pindala suurenemist. See põhjustab vääriti mõistmist ja vastuolusid.
5. Juriidilistele isikutele (sh. RMK) kuulub 66,3% Eesti metsamaast, füüsilistele isikutele ainult 27,9%. Sellise proportsiooni juures on isikuga otseselt seotud nn. kodumetsa osakaal väike ja viimase 20 aasta jooksul kahanenud.
6. Viimastel aastatel on kiiresti suurenenud raieintensiivsus juriidilistele isikutele kuuluvates metsades.
7. Puistute keskmine vanus on Keskkonnaagentuuri andmetel alates 2005. aastast kahanenud kuuse, kase, haava, lepa, sanglepa puhul, ainult männi puhul on puistu keskmine vanus tõusnud. Siiski on summaarselt 39% puistute vanus üle 60 aasta.
8. Raiemaht on tõusnud 2005. aastaga võrreldes 50% (2005 oli see 8 miljonit tm, 2018-2019 12 miljonit tm).
9. Lageraiega raiutud metsa pindala on kasvanud ebaproportsionaalselt kiiresti võrrelduna tihumeetrites mõõdetud raiemahuga, st. keskmiselt saadakse Eestis ühelt hektarilt aasta-aastalt vähem puitu (v.a. Lõuna-Eesti).
10. Puidu kasutamine elektri tootmise eesmärgil ei ole pikaajaliselt jätkusuutlik lahendus.
11. Eesti otsus doteerida jätkuvalt suuremahulist puidu energeetilist kasutamist (sh. Eesti Energia põlevkivikateldes elektri tootmisel) on vastuolus pikaajaliste kliimaeesmärkidega ja suurendab raieintensiivsust Eesti metsades.
12. Energeetilisse kasutusse mineva puidu osakaal Eestis raiutavast puidust on väga kõrge – 32-42%.

13. Puidu mehhaanilises töötlemises ja mööblitööstuses töötab ligi 23 000 inimest kuid keskmine lisandväärtus töötaja kohta on madal – vastavalt 27 605 eurot ja 21 619 eurot.
14. Puidu kasutamises ehituses on Eesti teistest lähiriikidest maha jäänud.
15. Väheväärtuslike puidugraanulite ja küttepuidu mahuline osakaal puidutoodete ekspordis on kasvav ja moodustab üle 30% kogu puidu ekspordimahust.
16. Eestile omases kliimavöötmes on temperatuuri tõus juba tänaseks 2 kraadi, st. kõrgem kui maailma keskmine. Eesti mets on muutuste suhtes tundlikum, kuna paikneb kahe kliimatsooni vahel.

Eesmärgid ja mõistlikud tegevused nende saavutamiseks

1. Defineerida ja mõtestada kaasaegsetele arusaamadele vastavalt ümber metsamaa termin ja/või võtta lisaks kasutusele laiema sisuga metsakoosluse termin.
2. Tagada läbi arengukavade ja seaduste ainult selline jätkusuutlik metsade majandamine, mis säilitab nende bioloogilise mitmekesisuse, produktiivsuse, elurikkuse ja uuenemisevõime.
3. Metsade hooldamisel ja metsanduse planeerimisel võtta prioriteediks metsa kui loodusliku koosluse säilimine ja metsa vastupanuvõime ning tervise paranemine kliimamuutuste tingimustes.
4. Puidu varumise meetodite valimisel lähtuda rohkem loodushoiu ja metsa säilimise kriteeriumitest, mitte ainult majanduslikest kriteeriumitest. Puidu varumise maksumuse tõus on sellisel juhul paratamatu, kuid aktsepteeritav.
5. Korraldada lageraielankide ja hukkunud metsaga alade kiire taasmetsastamine kliimamuutusele vastupidavamate (sega)metsa kooslustega, samuti metsastada kiiresti kasutusest välja langenud põllumaad.
6. Kehtestada alates 2021. aastast kohustuslik raierahu kõigis metsades kevadiseks pesitsusperioodiks.
7. Lõpetada järk-järgult puidu energeetilise põletamise doteerimine Eestis ning teha koostööd selle kiireks lõpetamiseks teistes Euroopa riikides, kus bioenergia on käsitletud kliimanetraalsena (raiumisel võetakse kogu CO₂ heitmena kokkuleppeliselt arvesse ja põletamist käsitletakse seetõttu null-emissioonina) kuna puidu põletamine ei vähenda kriitilises lähitulevikus kliimamuutusi.
8. Piirata puidu kasutamine madala energeetilise kasuteguriga (EROI alla 7) rakendustes – st. Eestis on mõistlik madalakvaliteedilist puitu energeetilisel otstarbel kasutada kohapealsetes koostootmisjaamades kuni taastuvenegial põhinevate alternatiivide tekkimiseni, kuid energeetilise puiduhakke/pelletite eksport teistesse riikidesse tuleb lõpetada, kuna Eesti riik ekspordib sellisel moel tasuta kogu eksporditud puiduga seotud CO₂ määra, millel oleks otsene rahaline väärtus seda puitu siseriiklikult energeetiliselt kasutades.
9. Vältimaks tüvepuidu laialdast energeetilist kasutamist pelletite ja hakkepuidu tootmiseks, rakendada (miinimum) kvaliteedikriteeriumid energeetilise puidu toormele.
10. Toetada riiklike meetmetega madalama kvaliteediga puidu väärimise tehnoloogiate arendamist ja/või ekspordi eesmärgiga asendada sellise puidu energeetiline kasutamine kõrgema lisandväärtusega toodetega.

11. Töötada välja meetmed alternatiivse metsakasutuse – CO₂ sidumine, keskkonnakaitse, sotsiaalne, emotsionaalne, kliimateenused - hindamiseks ja rahaliseks kompenseerimiseks metsaomanikule ning seeläbi aidata majanduslike hoobadega kaasa looduslike koosluste ja elurikkuse säilimisele.
12. Vähendada intensiivselt majandatavate metsade pindala, kuid samas suurendada neis tootmismetsa kvaliteeti ja maksimeerida neilt hektarilt saadavat kvaliteetset puitu.
13. Siseriiklikult soodustada pikaealise kasutusega puidu kasutust ehituses, sh. riigihangetes viia sisse rohelised kriteeriumid.
14. Aastase raiemahu määramisel lähtuda perioodil 2020-2050 mitte ainult metsa raieküpsusest, vaid pigem maksimaalse süsiniku sidumise stsenaariumist kombineerituna bioloogilise mitmekesisuse ja elurikkuse säilimisega, kuna see aitab pikas perspektiivis kõige paremini kaasa metsade säilimisele ja elujõulisusele.
15. Soovituslik aastane raiemaht, mis tagaks puidutööstusele ühtlase tooraine voo ning samas säilitaks ja suurendaks lähiperioodil CO₂ sidumist, võiks olla mitte rohkem kui 7-8 miljonit tm uuendusraiet ja kuni 2 miljonit tm harvendusraiet aastas (ühtlase raie stsenaarium), kusjuures peab olema tagatud, et raiutud hektarite suhtarv varutud puidu tihumeetrite kohta ebaoproportsionaalselt ei suureneks.

Toetavad asjaolud

1. Suureneb teadlikkus metsa rollist ökoloogiliste ja sotsiaalsete funktsioonide täitjana, kliimamuutuste leevendajana ning elurikkuse säilitajana lisaks majanduslikule funktsioonile.
2. Rahvusvaheliste lepetega on pandud suured ootused metsale kasvuhooenergia sidujana.
3. Ühiskondlik/kogukondlik aktiivsus metsade kui looduslike koosluste hoidmiseks ja säilitamiseks on tõusnud.
4. ELi rohelepe soodustab lähitulevikus nii regulatsioonide kui rahastusmeetmete kaudu rohemajandusele üleminekut, millele väikese majandusega Eesti saab kiiresti reageerida.
5. Alates 2017 on metsa istutamise määr kasvanud, seda erametsa määra kasvu arvelt. Riigimetsas istutamise määr on stabiilsem.
6. Puidu mehhaanilise töötlemise kvaliteet ja tehnoloogiad (sh. automatiseerimine ja digitaliseerimine) on Eesti moodsas puidutööstuses maailmatasemel. Selles sektoris (puitmajad, liimpuitdetailid) on ka lisandväärtus töötaja kohta oluliselt kõrgem sektori keskmisest.
7. Puidust ehitised, saematerjal, ehitusdetailid, vineer ja mööbel – ehk kõrge lisandväärtusega tooted – moodustavad puidusektori 2,4 miljardilisest ekspordist 55-60% rahaliselt, kuid ainult 20-25% mahuliselt.
8. Maapiirkonna tööandjana suudab puidusektor maksta konkurentsivõimelist palka.
9. Puidutööstuses tekib jäätmeid vähe, kuna puitmaterjali kasutamise määr on kõrge. Jäätmekogus on alates 2014 aastast vähenenud poole võrra.

Koostamisel osalesid

Aivar Berzin, Mihkel Kangur, Jüri-Ott Salm ja Jaanus Purga.

November-Detsember 2020

Jaanus Purga
jaanus@rohetiiger.ee
+372 51 26 400

Rohetiiger
www.rohetiiger.ee

